

Зикирова Гулайым Абдылдаевна, пед.и.к., доцент,
Абдыманап кызы Максатгүл, магистрант,
Ош технологиялык университети

ИНФОРМАТИКАНЫ ОКУТУУДА ПЕДАГОГДОРГО КЕСИПТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТҮ КАЛЫПТАНДЫРУУ

Аталган макалада болочок информатика мугалимин даярдоодо анын аталган предметти компетенттүү окутуу маселесине көңүл буруусу зарыл экендиги айтылат. Компетенттүү окутууда мугалим төмөнкүлөрдү эске алыш керектиги белгиленет. Алар: компетенттүү окутуу деген эмне, компетенттүү окутуу үчүн мугалим эмнелерди окуп-үйрөнүүсү зарыл, информатик мугалим компетенттүү сабакты өтүүдө эмнеге таяныш керек, информатика предметинин спецификасын эске алуу менен мугалим методикалык жактан кандай даярдыктарга ээ болуш керек айтылат.

Негизги сөздөр: болочоктогу мугалим, мугалимдин даярдыгы, компетенттүүлүк, компетенттүү мугалим, методикалык даярдык.

Зикирова Гулайым Абдылдаевна, к.пед.н., доцент,
Абдыманап кызы Максатгүл, магистрант,
Ошский технологический университет

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГОВ В ОБУЧЕНИИ ИНФОРМАТИКЕ

В статье говорится, что при подготовке будущего учителя информатики необходимо обратить внимание на вопрос компетентного преподавания данного предмета. При грамотном обучении отмечается, что учитель должен учитывать следующее. Они говорят: что такое компетентное обучение, что необходимо изучать учителю для компетентного обучения, на что должен опираться учитель-информатик при проведении компетентного урока, какие методические приготовления должен иметь учитель с учетом специфики предмета информатики.

Ключевые слова: будущий учитель, подготовка учителя, компетентность, компетентный учитель, методическая подготовка.

Zikirova Gulaiym Abdyldaeva, candidate of pedagogical
sciences, associate professor,
Abdymanap kyzy Maksatgul, graduate student,
Osh Technological University

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF TEACHERS IN TEACHING COMPUTER SCIENCE

The article says that when preparing a future computer science teacher, it is necessary to pay attention to the issue of competent teaching of this subject. With competent teaching, it is noted that the teacher should take into account the following. They say: what is competent teaching, what does a teacher need to study for competent teaching, what should a computer science teacher rely on when conducting a competent lesson, what methodological preparations should a teacher have, taking into account the specifics of the subject of computer science.

Key words: future teacher, teacher training, optimization, optimized lesson, methodical preparation, competence.

Билим берүүнүн мазмунун компетенттүүлүгүндө –компетенттүүлүтүн алгылыктуулугу мугалимдин кесиптик даярдыгынан т.а. анын компетенттүүлүгүнөн көз каранды. Себеби, ар бир мугалим окуучуларды сапаттуу окутуп тарбиялоого канчалык даражада профессионалдуу мамиле жасоосу өзүнүн педагогикалык устаттыгын, ишмердүүлүк багытын, ишенимин жана жалпы маданиятын өркүндөтө ала тургандыгынан көз каранды. Адистерди даярдоо боюнча бир топ кыргыз окумуштуулары жана чет элдик окумуштуулар (Н.А. Асипова, И.Б. Бекбоев, Д.Б.Бабаев, М.Р. Балтабаев, Д.У. Байсалов, У.Н. Бримкулов, Э.М. Мамбеткунов, А.М.Мамытов, Е.Е. Син, А.С. Запесоцкий, Л.Ефремов, К. Колин, ж.б.) эмгектенишип, алардын эмгектери нормативдик-укуктук жана расмий документтерде, жогорку окуу жайлардын жоболорунда чагылдырылган. Андан сырткары илимий эмгектерде жарык көргөн. Мындай эмгектер адисти даярдап чыгаруунун өзөгүн түзгөн негизги концепциялык көз караштарды, идеяларды, методикалык багыттарды камтыйт.

Учурдагы заманбап мультимедиялык технологияларды практикада колдонуу окуу процессин оптималдаштыруунун жана профессионалдык билим берүүдө келечектеги адисти даярдап чыгаруунун моделин түзүүгө жардам берген эффективдүү дидактикалык каражат болуп берет. Билим берүүдө компьютердин колдонулуп жатышынын бирден-бир себеби компьютер–акыл эмгегин оптималдуу системалаштыра алган каражат болуп эсептелингендигинде. Азыр компьютердик сабаттуулук, маалыматтык маданияттуулук түшүнүктөрү кеңири тарап, компьютер окуу процессинде, үйдө, күнүмдүк жашоодо дайыма колдонулуп калды. Компьютердик сабаттуулук деп биз керектүү маалыматты компьютердик технологиянын жардамы аркылуу таба билүү, аны белгилүү бир объектке пайдалана алуу, шартка жараша анын ыңгайлуулугун түзүү билгилегин түшүнөбүз [1].

Бул–адамдын дүйнөнүн маалыматтык сүрөттөлүшүн түзө алган инсандык маданиятынын элементине кирет. Албетте, окуу процессинин бардык функциясын компьютерге жүктөө туура эмес, өзгөчө окуучунун дүйнөгө болгон көз карашын калыптандырууда, рухий баалуулуктарын сактап, өнүктүрүүдө. Демек, ушундан улам билим берүү системасынын негизги милдети болуп окуу процессин интенсивдештирүү жана оптималдаштыруу маселесин чечүү зарылдыгы бар экендиги анык болду. Интенсивдештирүүгө 100% жекече мамиле, т.а. окутууда окуучу үчүн ишмердүүлүк түн бардык түрүн колдонуу (аудио, видео, сүйлөшүү, жазуу, окуу ж.б.), сабактын темасын жекече тандоо, өтүлбөй калган материалды жекече толуктоо кирсе, оптималдаштырууга: сабактын түрлөрүн чыгармачылык менен колдонуу, окуу процессин жакшыртуу, жогорку натыйжага жетүү үчүн технологиянын мүмкүнчүлүктөрүн колдонуу, окуучулардын өздөштүрүүлөрүн жакшыртуу, колдонулуучу методду жаңылоо, убакытты үнөмдөө менен максималдуу натыйжаны алуу ж.б. кирет.

В.А. Адольф, Г.В. Добудько, Д.А. Махотина, В.А.Сластенин ж.б. изилдөөлөрүндө компетенттүүлүк адистин кандайдыр бир конкреттүү кесиптик жагдайда кесиптик ишмердикти жүзөгө ашырууга даяр болуусун туюнта тургандыгы белгиленет. Эгерде педагогдун кесиптик компетенттүүлүгү жөнүндө айтсак, анда бул түшүнүктүн мазмунунда мугалимдин, тарбиячынын, педагогдун педагогикалык маселелерди өз алдынча жана жетишээрлик эффективдүү чечүүгө мүмкүнчүлүк түзгөн өздүк жөндөмдүүлүктөрү айтылат. Ошондой эле тиги же бул педагогикалык маселелерди чечүү үчүн зарыл болгон педагогикалык теориядан билими, аны практикада колдонууга даярдыгы жана билгичтиги да кесиптик компетенттүүлүктү билдирет. Педагогикалык ишмердүүлүктүн жана педагогикалык карым-катыштын түрдүү жактарынын

педагогдун эмгегинде калыптангандыгын педагогдун кесиптик компетенттүүлүгү деп айтабыз.

Окуу-методикалык маселелерди чыгаруу менен студенттер маселеде талап информатика мугалиминде негизги кесиптик компетенцияларды калыптандырууда “Информатиканы окутуунун методикасы” курсунун өзгөчө орду бар. “Информатиканы окутуунун методикасы” курсу мугалимдин жалпы жана кесиптик билиминде информатиканын ролун жана маанисин ачып көрсөтөт, окуучулардын информатика предметин өздөштүрүүсүндөгү психологиялык-педагогикалык жагдайларды баяндайт, информатиканы окутуудагы дидактиканын принциптерин, окутуунун түрдүү жолдорун, формаларын, заманбап окутуу технологияларын жана аларды информатика сабагында иш жүзүнө ашырылышын, колдонулушун үйрөтөт, мектеп информатикасынын информатика илими жана анын практикалык колдонулушунун маанилүү жактары менен байланыштарын ачып көрсөтөт, информатиканы окутууну уюштуруу жолдорун, информатиканы окутуунун проблемаларын чечүүдө чыгармачылык менен мамиле жасоого окуу материалдарын өз алдынча пландаштырууга жана анализдөөгө үйрөтөт, учурдагы талаптарга жооп бере турган деңгээлде окуу-тарбия иштерин өткөрүүгө практикалык көндүмдөрдү, окуучуларга информатика боюнча сапаттуу, бекем билим берүүнүн ыкмаларын ж.у.с. калыптандырат [2].

Мүнөздөмөнү түзүүдө төмөнкүлөрдү эске алуу зарыл:

1. Класстын окууга информатика предметине болгон мамилеси;
2. Класстын мектептеги тартибинин аңсезимдүүлүгү;
3. Класстын информатика предмети боюнча окууга болгон даярдыгы;
4. Класстын окуу ишмердүүлүгүнүн темпи;
5. Класстын өз алдынча иштөөгө, проблемалык окууга даярдыгы;
6. Класстын коммуникациялык технологияны колдонууга болгон мамилеси, даярдыгы;
7. Класстын коомдук активдүүлүгү, коомдук ой пикиринин болушу;
8. Класстын окуудагы жана эмгектеги туруктуу иш аракетин.

Мугалим информатика предметин өтүүдө окуучунун чыныгы окуу мүмкүнчүлүгүн төмөнкү параметрлер аркылуу үйрөнүү натыйжалуу болот:

1. Окуучуга үй-бүлөнүн тарбиялык таасири;
2. Окуучуга коомдун тийгизген таасири;
3. Окуучунун дене-бой, психологиялык жактан калыптанышы;
4. Окуучунун окууга, чөйрөгө болгон жоопкерчилик мамилеси;
5. Окуучунун коомдук жана эмгектик активдүүлүгү, чыдамкайлыгы;
6. Окуучунун окуудагы туруктуулугу.

Окутуу жана тарбиялоо ишин оптималдаштыруунун мектеп практикасында Информатикада окулуп үйрөнүлүүчү фактылардын, кубулуштардын, мыйзам ченемдүүлүктөрдүн чындыктуулугу жана алардын илимдин, техниканын эң жаңы жетишкендиктерине, тарыхый маалыматтарга туура келиши шарт. Муну менен катар, окулуп өтүлгөн материалдар боюнча чыгарылган корутундулардын далилдүүлүгү, негизделиниши керек. Сабактын бардык этаптарында мугалим негизги көңүлдү дайыма теманын мазмунунун түйүндүү, башкы түшүнүктөрүнө топтой билүүсү кажет. Ошону менен бирге эле, мугалим өзү теориялык жана практикалык материалдарды терең билиши зарыл. Окуу материалынын мазмунунун жеткиликтүүлүгүн камсыздоо. Сабактын максаттарын жана милдеттерин оптималдуу тандап алуу. Окуу процессинин жана жалпы эле окутуу-тарбиялоонун сапатын жакшыртуунун негизги компоненти болуп максат эсептелет. Ал өз кезегинде окуу ишмердүүлүктүн мазмунун аныктап, окуучулардын окуу, тарбия алуу жана өнүгүү критерийлерине негиз болуп берет, ошондой эле окуу процессинин өнүгүү багытына ориентир болот. Методикалык жактан сабаттуу коюлган максат сабактын аягында зарыл болгон натыйжаны алууга, жетишүү

деңгээлин аныктоого, жыйынтык чыгарууга, айрым кемчиликтерди оңдоп-түзөөгө жана кийинки сабакты ийгиликтүү улантууга мүмкүндүк берет. Демек, мындай шартта, максат – бул пландалган педагогикалык ишмердүүлүктүн жыйынтыгы [3].

Ал эми максатты туура коюу жана аны ишке ашыруу – максатка багытталгандык болуп саналат. Буга кошумча, мугалимдин ой жүгүртүүсүнө жараша окуу ишмердүүлүгүндөгү пайда болгон жаңы максат – максаттуулук болуп эсептелет.

Максат белгилүү бир иерархиядан турган окуу процессинин системасынын ишке ашырылышын камсыз кылат. Ар бир окуу предметине карата максаттар жалпы, тематикалык жана сабактын максаты болуп бөлүнөт. Жыйынтыктап келсек, максат – бүтүндөй окуу процессинин сапатын аныктоочу негизги фактор. Эгер максат туура, так коюлса, анда биз күткөн натыйжага ээ болобуз. Тескерисинче, максаттын жалпыланып (абстрактуу) коюлушу, сабактын багытынын өнүгүү нугунун бурулушуна алып келет [4].

Демек, сабактын максатынын сабаттуу коюлушу – анын натыйжасынын сапатына кепилдик болуп бере алат. Предметтик ички байланышты ишке ашыруу. Материалды берүүдө анын мазмунунун себеп-натыйжалуулук байланышын ачып көрсөтүү, тактап айтканда, берилген сабактын мазмунун мурунку өтүлгөн жана кийинки өтүлө турган сабактардын мазмундары менен улантуучулук жана перспективдүүлүк байланыштыруу абзел. Окуу материалын системалуу жана удаалаш жайгаштыруу, ар бир кийинки материалды мурунку материалга таё, таяныч билимдерди дайыма кайталоо менен информатика предметин окуучу ийгиликтүү өздөштүрүүгө шарт түзүлөт.

Мугалимдин окуу материалды түшүндүрүүгө кеткен жагдайларды техникага жүктөө менен окуу процессинин айрым функцияларын мугалимге караганда техника сапаттуу аткаргандыгы кездешет. Мында эксперимент аркылуу окуу мөөнөтүнүн 40%га чейин үнөмдөлгөндүгү да тастыкталган. Анын үстүнө жогорку квалификациялуу мугалимдин компьютердик сабаттуулугу эле эмес, компьютердик компетенттүүлүгү да зарылчылык туудурууда. Окуу процессинде компьютердик технологияны колдонууну жайылтуу үчүн ар түрдүү маалыматтык борборлор иштеп, курстар өткөрүлөт. Ошону менен бирге эле ар бир предметтик мугалим өз сабагында колдонуу үчүн методикалык көрсөтмөлөр, материалдар (видеосабактар, компьютердик тесттер, электрондук окуу колдонмолору, электрондук китептер, даяр слайддык презентациялар, тренажерлор, фильмдер, графикалык сүрөттөлүштөр) иштелип чыккан жана алар көпчүлүк учурда колдонулуп келет [5].

Компьютердик программалар өзүнүн максатына, иштөө принциптерине жана функцияларына жараша иллюстрациялык, консультациялык, тренажер-программа, окутууну текшерүүчү программалар, операциялык чөйрөлөр болуп бөлүнөт. Алардын ичинен айрымдары жаңы түшүнүктөрдү өздөштүрүүгө арналса, айрымдары билим, билгичтиктерди калыптандырууга арналган. Конкреттүү кырдаалды анализдеп, окуучу ар кандай жагдайлардан чечим чыгара алуусу үчүн изилдөөчү программалар колдонулат. Оюн программалар окууга болгон мотивацияны калыптандырып, жалпы максаттарга таянуу менен чыгырмачылыкта ой жүгүртүп, демилгечил болууга түрткү берет. Бир программада бир нече режимдердин (окутуучу, машыктыруучу, текшерүүчү) болушу сейрек. Демек, жогоруда белгиленгендей, билим берүүнүн мазмунун оптималдаштырууда билим берүү стандартындагы коюлган талаптардын аткарылышына карата ориентир алуу максаты көздөлөт. Андай талаптар өз кезегинде өлчөнүп-ченелип, бааланыш керек.

Адабияттар:

1. **Акматакулов, А.А.** О сховози проблемы обучения в ВУЗе [Тест] / Г.А.Зикирова // Между народная конференция. – Алма-Ата, 2016.

2. **Бекбоев, И.Б.** Сабактын оптималдуу варианты даярдап өткөрүүнүн методикасы: Мугалимдер үчүн [Текст] / А.И.Тимофеев // – Ф.: Мектеп, 1988. - 200 б.
3. **Зикирова, Г.А.** Формирование методической компетентности учителя математики [Текст] / К.Т. Турдубаева, А.А.Таштемирова // Наука, Новые технологии и инновации Кыргызстана. – Бишкек, 2021. – №1. – С. 173-17
4. Советский энциклопедический словарь / Научно-редакционный совет: А.М. Прохоров (пред). – М.: «Советская Энциклопедия», 1981. - 1600 с.
5. **Син, Е.Е.** Внутривузовский контроль качества образовательного процесса [Текст] / Е.Е. Син, Г.К. Кулдышева // Известия Вузов. – Бишкек. –2008. – № 7-8. – С. 277-280.